

el 1938. Llegida a començament del segle XXI, *Hores angleses* suposa no únicament el gaudi de retrobar una peça massa oblidada de la baula cultural, i específicament de l'obra literària d'un dels historiadors catalans de més prestigi, sinó també la necessitat d'entroncar aquest present d'incertesa amb un passat lluminós, de «to europeu», que encara ens pot donar moltes lliçons de futur.

SIMBOR, Vicent: *Joan Fuster: el projecte de normalització del circuit literari*, València: Servei de Publicacions de la Universitat de València, 2012.

XAVIER FERRÉ TRILL
Universitat Rovira i Virgili
xavier.ferre@urv.cat

La concepció genèrica sobre els intel·lectuals i pensadors té poc valor explicatiu si no se'n contextualitzen les trajectòries i no se'n delimiten les aportacions i els projectes. Mentre que la teòrica és pretén «pura», la història social ho és en tant que es reflecteix en les contradiccions sociopolítiques de la conjuntura objecte d'estudi. Demanar-se, doncs, per la independència de l'intel·lectual —o pel seu engatjament, com Fuster es referí a «La muerte del intelectual» (*La Caña Gris*, 1960)— pot ser poc representatiu si no se n'analitzen les condicions de possibilitat, és a dir, la seva pràctica i la seva actitud en cruïlles determinades. I la biografia intel·lectual de Joan Fuster (encara per fer globalment) planteja quins són els fonaments actitudinals i metodològics que cal situar a les seves bases d'actuació, i, doncs, els seus entrefors de decisió.

En aquest sentit, el bastiment dels contextos d'incidència fusterians venien condicionats per les mancances d'un projecte cívic, que ho era també vital: exercir de relleu generacional dels valencianistes dels anys trenta i de la immediata postguerra, pel que feia a la projecció de les realitzacions nacionalitàries del País Valencià envers els medis culturals i civopolítics del Principat. I aquest projecte obeïa, segons les motivacions de Joan Fuster, a la voluntat d'impulsar un circuit literari, conseqüència de factors sociopolítics i d'implicacions intel·lectuals.

Detallar aquesta fita relacional és, doncs, el primer objectiu a destacar en la reflexió de Simbor. La segona finalitat és explicitar la construcció d'un model lingüístic que havia d'obeir a les necessitats de cohesió interna i de projecció territorial valenciana. I, finalment, la recerca contextualitza teòricament la historicitat de la literatura contemporània efectuada per Joan Fuster. En tots tres apartats, que cal no destriar —des dels propis registres analítics— de la conjuntura de construcció d'una comunitat nacional, i, doncs, en el fet de cercar vies de relació entre el treball cultural i la situació sociològica, Fuster esdevingué un progressiu referent hegemònic per als valencianistes de postguerra —agombolats majoritàriament entorn del binomi Xavier Casp-Miquel Adlert. Aquests autors, si bé

havien exercit una fonamental voluntat de continuïtat nacional d'ençà dels anys quaranta, conceptuaven la dinàmica cultural amb uns paràmetres que coincidien poc amb les noves perspectives de canvi social i de plantejament intel·lectual: el pas de la poesia a l'assaig, que és el que definí amb claredat Fuster.

Per tot plegat, el mot *intellectual* es veu circumscrit a les condicions de possibilitat de l'estàndard lingüístic, sotmès en gran part a l'articulació interterritorial. És a dir, la base del circuit literari —concepcions, idees i projectes— s'assenta en l'estructura cívica nacional —garantia de l'abast territorial d'una llengua—, la qual, tot i no esgotar l'acció política en l'època tractada per l'autor —anys quaranta-seixanta—, en feia les funcions. Així, la reflexió de Simbor deixa clar que una cultura nacional no és possible si no hi ha un teixit sociològic que en potenciï l'imaginari. I una concepció que depassava l'estricta ús de la llengua. O en tot cas, de la praxi fusteriana als anys cinquanta es deriva que la dignificació lingüística (concretada en la inserció en el mercat intern dels Països Catalans) és subsidiària (externament) d'un procés d'articulació de bases cívils d'arreu del territori —com fou d'una manera predominant la funció de la delegació valenciana del Secretariat de l'Obra del Diccionari Català-Valencià-Balear.

Aquest context de relleu generacional, de canvi de perspectives, és el que estableix sistemàticament l'estudi de Simbor (ps. 31-61). Per aquesta raó cal destacar que el treball —que empra analíticament la correspondència de Joan Fuster amb corresponsals catalans destacats com Joaquim Maluquer— té en compte els dos àmbits explicatius que donen sentit a la trajectòria més representativa de Joan Fuster: el context —relacions interterritorials— i les concepcions «tàctiques» per a concretar un model de llengua literària per a una nació policèntrica. Calia, doncs, un estudi com el que comentem, ja que és de vital relleu destacar la relació entre la funció nacional del pensador i el seu programa de realització teòrica. O, com estableix Simbor, remarcar la síntesi entre acció i pedagogia. Obviar, o minimitzar, l'anàlisi del Fuster organitzador d'empreses patriòtiques —editorials, diaris hipotètics, assaigs no realitzats sobre el País Valencià— impedeix de capir el sentit de determinades conceptualitzacions d'aquest assagista. I en massa ocasions s'ha presentat la força de treball intel·lectual fusteriana al marge del marc històric que n'explica l'hermenèutica. No es pot aïllar el text del context.

En conseqüència, la comprensió del sentit que tenien les relacions heterogènies de Fuster amb els medis editorials, periodístics i econòmics del Principat esdevé bàsic per a comprendre el capítol següent del *projecte de normalització del circuit literari*. Fuster es plantejà la manera de cohesionar els determinats àmbits d'opinió i d'acció cultural nacional valencians amb la dinàmica de fer de baula de connexió amb Barcelona, les Illes i Perpinyà. I, dins aquest propòsit, el model de llengua que calia pensar era una variable dependent d'aquesta idealitat nacional. Per tant, llengua i *societat* (el Fuster sociolingüista) foren centrals en el debat sobre la concreció d'un projecte de nacionalització valenciana.

Aquesta motivació va ser expressada en el parlament de Fuster en l'homenatge arran del cinquantenari de les Normes Ortogràfiques —*Record de Pompeu Fabra*

(1963)— organitzat per les revistes nordcatalanes *Tramontane* i *Sant Joan Barres*. Fuster hi comentà l'aportació fabriana vers la normalitat i la recepció que se'n féu des del País Valencià a través dels circuits de premsa cultural i política valencianistes dels anys trenta. Aquest era, precisament, el temps nacional que l'intel·lectual valencià volia vincular —com a referent estandarditzador— al projecte dels anys seixanta: el repte de bastir una «unitat literària de la llengua». Fabra, doncs, era un model —com a superació de localismes de campanar— que servia per a cohesionar les variants territorials: «Fabra» digué Fuster en el parlament esmentat «es col·locava en un punt, a partir del qual les seves solucions resultaven igualment vàlides per a la gent de tots els Països Catalans».

La preocupació sobre la consciència lingüística explica, doncs, que Simbor dediqui els capítols successius del volum a aprofundir en el debat sobre el model d'estàndard lingüístic que calia construir amb simultaneïtat al context socioliterari viscut —anys cinquanta i seixanta— i a fer paleses les recerques que calia endegar per a construir un imaginari sociohistòric col·lectiu.

Pel que fa a l'estàndard literari, Simbor mostra com la ideologia lingüística ho és en tant que es veu condicionada pels enfocaments valencianistes de la immediata postguerra i per la relació de Fuster amb revistes de la diàspora, principalment amb *Pont Blau* (1952-1963) de Mèxic. Així, el model «bífid» de llengua nacional de què parla Simbor en definir la «tàctica» fusteriana —entre el policentrisme convergent i l'estàndard nacional— s'ha de comprendre en el context definit per la represa valencianista interior i per la projecció de la qüestió valenciana a Barcelona i a l'exili. És a dir, Fuster es planteja com contribuir a salvar els mots, no causar cap ruptura insalvable amb els nuclis valencianistes de postguerra i exposar simultàniament un model de llengua que fos capaç de ser admès en el conjunt de tot el diasistema lingüístic. Es tractava, en tot cas, d'un «eclecticisme» (ps. 130-155) condicionat pel bastiment d'una llengua normativitzada com a precondition de la seva legitimitat social. I aquest fou un objectiu al llarg de la trajectòria *cívica* de Fuster. I per a resseguir-ne el significat Simbor estén el procés fins a l'actualitat: quin estàndard? Fuster aleshores, en l'època dels *media* —i amb les interferències sociolingüístiques de llengües en contacte amb estat—, defensava la lluita per la dignificació de la llengua, atès que el model d'estàndard hi estava supeditat. Però a la base denunciava la manca de normalitat de la llengua la «fragmentació [territorial] intencionada». Aquesta darrera concepció, des de la relació entre la història social de la llengua i la sociolingüística, restava reflectida a *Per una cultura catalana majoritària* (1981). De nou, doncs, la identitat lògica entre llengua i construcció nacional.

Amb referència a les recerques a emprendre a fi de pensar una nació cultural, *Nosaltres, els valencians* (1962) aconseguí la fita de definir l'imaginari esmentat, com ho féu Fuster «sectorialment» amb la història de la literatura: analitzar l'abast de la Renaixença valenciana i confegir la *Literatura catalana contemporània* (1971) que, semblantment al text de 1962, fou duta a terme —com diu l'assagista— per una «pressió moral».

És molt remarcable l'enfocament metodològic de Simbor en valorar aquests estudis fusterians a partir d'allò que tingueren de més substancial i innovador en el seu moment, des de la «voluntat assagística» (p. 170) —i aquesta apreciació és bàsica si es vol copsar la intencionalitat del volum de Fuster; és a dir, com a primeres reflexions estructurades i de conjunt entorn de l'abast dels moviments literaris i dels autors que s'hi comprenen després de la ruptura política de 1939. Aquest reconeixement, recolzat oportunament sobre la valoració que féu Joan-Lluís Marfany de la *Literatura catalana contemporània*, és seguit d'un estat de la qüestió que actualitza els avenços en la matèria a partir de moltes de les hipòtesis, o intuïcions, de Fuster.

Simbor suggereix, amb encert, que caldria *contextualitzar* gran part dels estudis fusterians establerts entre els anys seixanta i setanta dins la substanciació de la condició nacional dels valencians i principatins: un marc nacional compartit, resultat de la praxi, l'estratègia social i la legitimació intel·lectual de la seva historicitat.

De nou —el text de Simbor esdevé un referent—, la unitat de mètode dels «dos» Fusters: l'emprenedor i el sistematitzador, vectors indestriables que donen a entendre el perquè del Fuster «revoltat» (p. 294) —contra les deficiències inexorables d'una mitificada democratització formal— a l'hora de confegir una comprensió crítica (constructiva) de l'herència de la seva obra. De quan el «circuit literari» no s'aïllava del projecte civico-polític.

SÁNCHEZ-PANTOJA, Albert i Vicent PITARCH: *El combat per la premsa. Al Vent i Nosaltres els valencians*. Castelló: Universitat Jaume I, 2009.

NEUS FAURA I PUJOL

Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Catalana

neus.faura@uab.cat

Aquest volum dona a conèixer dos episodis clau en el camp de la comunicació que van tenir lloc durant el franquisme al País Valencià, concretament a les comarques de la Plana: la revista *Al Vent* i el programa de ràdio *Nosaltres els valencians*. Els seus autors són els mateixos que fa una quarantena d'anys van impulsar i van dur a terme ambdues iniciatives. Ningú millor que ells, doncs, podia relatar-los i recuperar-los per a la memòria històrica.

La revista *Al Vent* (1964-1969) va ser fundada i dirigida per Albert Sánchez-Pantoja i Frederic Rivas. Publicada sota l'empara de l'Església i editada en ciclostil, va arribar a assolir un miler de subscripcions i va constituir un text pioner del valencianisme de filiació fusteriana. *Nosaltres els valencians* (1969-1980) va ser el primer programa de ràdio en català del País valencià. Nascut sota l'impuls d'un grup de joves de Vila-real, s'emetia a Ràdio Popular de la Plana, i Vicent Pitarch